

УДК 378.01: 373.3/.5.02:80:811.161.2(045).
<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2019-23-35>

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЗМІСТОВИХ ЛІНІЙ ПОЧАТКОВОГО КУРСУ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ У ПІДРУЧНИКУ З ЧИТАННЯ

Оксана Вашуленко,

науковий співробітник відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна,
e-mail: roksana-v@ukr.net,
ORCID ID: 0000-0001-7594-5074

У статті актуалізовано проблему розроблення інноваційного навчально-методичного забезпечення для сучасної початкової школи на етапі її реформування. Проаналізовано внесок учених у розвиток теорії і практики підручникотворення для початкової школи. Обґрунтовано необхідність урахування ідей особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів у створенні сучасного підручника з читання для початкової школи в контексті завдань Нової української школи. Висвітлено мету і завдання змістових ліній мовно-літературної галузі початкової освіти. Розкрито дидактико-методичні можливості підручника з читання для 2 класу як засобу реалізації завдань змістових ліній Типової освітньої програми через предмет «Читання».

Ключові слова: початкова освіта, мовно-літературна галузь, змістові лінії, підручник з читання, читацька компетентність.

Постановка проблеми. Реформування української системи освіти, реалізація Концепції Нової української школи передбачають зміну цілей та основних завдань загальної середньої освіти відповідно до сучасної парадигми освіти і світових тенденцій розвитку освітніх систем.

Нові цілі української школи потребують модернізації змісту освіти. Зміст початкової освіти, відповідно до Державного стандарту, має задовольняти освітні потреби кожної дитини з урахуванням її інтересів і здібностей. Сучасні процеси реформування системи шкільної освіти зумовлюють необхідність упровадження інноваційних методів, форм і засобів навчання. Освітній процес у Новій українській школі ґрунтується на запровадженні компетентісно орієнтованих методик і технологій навчання, варіативності форм і методів, створенні інформаційно-о-

світнього середовища, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, яке враховує вікові і пізнавальні особливості дітей та їхні здібності, інтереси й освітні потреби.

Упровадження в закладах загальної середньої освіти компетентнісного підходу, модернізація змісту початкової освіти потребують створення якісних сучасних підручників для Нової української школи, наповнення їх ефективними засобами організації навчальної діяльності, які сприятимуть формуванню ключових і предметних компетентностей молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз спеціальної літератури дає підстави стверджувати, що в останні роки проблема створення шкільного підручника є досить актуальною. Концепція сучасного підручника обґрунтована у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених: сутність підручника, його структура та функціональне забезпечення (В. Г. Бейлінсон, В. П. Безпалько, Н. М. Буринська, Д. Д. Зуєв, Я. П. Кодлюк, Ч. Куписевич, І. Я. Лернер, В. Оконь, А. Й. Сиротенко, В. С. Цетлін та ін.); роль і місце книги в освітньому процесі (Ю. К. Бабанський, І. Я. Лернер, О. Я. Савченко, М. М. Скаткін, Н. Ф. Талізін та ін.); підручник у системі навчально-методичного комплексу (Т. М. Байбара, С. Г. Шаповаленко та ін.); відображення у підручнику змісту освіти з урахуванням особливостей навчального предмета (М. І. Бурда, М. С. Вашуленко, Л. Я. Зоріна, В. Г. Редько, О. І. Ляшенко та ін.).

У контексті нашої проблеми важливими є дослідження українських і зарубіжних учених, присвячені обґрунтуванню наукових засад побудови підручника для початкової школи, а саме: функціональне забезпечення навчальної книги (Я. П. Кодлюк [1], О. В. Малихіна [2], О. Я. Савченко [3]), особливості підручника для молодших школярів в умовах розвивального навчання (Л. В. Занков [4], А. В. Полякова [5]). Зокрема встановлено, що провідними функціями сучасного підручника для молодших школярів є інформаційна, розвивальна, виховна та мотиваційна [6, с. 119]. Підручник для початкової школи, на думку А. В. Полякової, має специфічні функціональні і структурні особливості, характер відображення змісту освіти, технологію представлення в підручнику засобів керівництва пізнавальною діяльністю учнів [5, с. 40-43]. Основні положення та висновки цих досліджень мають важливе значення для розроблення підручників з читання для початкової школи.

Мета статті – репрезентувати авторський підхід до реалізації змістових ліній початкового курсу мовно-літературної освіти у підручнику з читання для учнів 2 класу.

Виклад основного матеріалу. Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей і наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [7]. Окреслені орієн-

тири модернізації початкової освіти відображено у змістовому та методичному аспектах підручника «Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2» автора О. В. Вашуленко [8].

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми для закладів загальної середньої освіти, розробленої авторським колективом відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України під керівництвом академіка О. Я. Савченка [9]. Зміст підручника має значний потенціал для цілеспрямованого формування ключових і предметної читацької компетентностей, які формуються у процесі реалізації змістових ліній, що реалізуються через предмет «Читання», а саме: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Досліджуємо медіа». Зазначені лінії взаємопов'язані між собою і в підручнику реалізуються комплексно з урахуванням цілей уроку, змісту твору, його жанрової специфіки.

Текст – це основа формування читацької компетентності учнів. Текстовою основою реалізації усіх функцій предмета читання є його зміст. Як зазначає відомий дидакт О. Я. Савченко, «саме зміст визначає сутність предмета, найточніше відбиває соціальні запити суспільства, новації у педагогічній і психологічній науках» [10, с. 10]. Тому зміст читання другокласників було визначено на основі таких принципів: тематично-жанрового; художньо-естетичного; літературознавчого; комунікативно-мовленнєвого.

Тематично-жанровий принцип передбачав відбір творів, які відповідають потребам, інтересам і пізнавальним можливостям сучасних дітей і водночас дозволяють ознайомити їх із різними жанровими формами [10]. Водночас враховували гендерний підхід, доступність змісту текстів, їхню художню цінність, розвивальний і виховний потенціал, обсяг творів, їх можливості для смислового і структурного аналізу.

Зміст підручника охоплює 10 розділів, у кожному з яких подано тексти певної тематики та жанру: *«Дзвіночок кличе у країну знань»*, *«Книжка – ключ до знань»*, *«Осінні барви, осінній настрій»*, *«Народні перлини для кожної дитини»*, *«Кришталева зимонька у срібнім кожушку»*, *«Моя родина – це наша слава України!»*, *«Зустрічаймо весноньку!»*, *«Мого дитинства сонячна країна»*, *«Кожна пригода – до мудрості дорога»*, *«Довкола стільки є краси!»*.

Тематика різножанрових творів підручника відображає різноманітність навколишнього світу, людських взаємин, сприяє розширенню світогляду дітей, поповненню їхніх знань, засвоєнню найважливіших загальнолюдських цінностей, вихованню найкращих почуттів: любові до рідної землі, мови, природи, шанобливого ставлення до батьків, людей старшого покоління, національних традицій свого народу та культури інших народів, формуванню особистісного ставлення до дійсності. Це дозволить учителю чітко визначити виховні цілі уроку.

У підручнику подано різні за темою і жанром народні та авторські твори, твори видатних українських письменників – класиків і сучасних авторів, зарубіжних

письменників. Кожен твір розглядається одночасно як витвір мистецтва і засіб формування читацької компетентності молодшого школяра.

Принцип художньо-естетичної цінності твору спрямовував на відбір творів словесного мистецтва за критеріями естетичної цінності, а саме: художньо досконалі за змістом і формою (визнаних майстрів дитячої літератури); морально-етичного й патріотичного спрямування; такі, що сприяють естетичному й мовленнєвому розвитку учнів. Другокласники прочитають у різних темах твори Лесі Українки, Тараса Шевченка, Ліни Костенко, Анатолія Костецького, Тамари Коломієць, Марійки Підгірянки, Олени Пчілки, Наталі Забіли, Вадима Скомороського, Анатолія Григорука, Всеволода Нестайка, Євгена Гуцала та ін.

Урахування літературознавчого принципу передбачало уведення у зміст підручника елементарних літературознавчих понять, необхідних під час дослідження тексту. Система роботи з ознайомлення учнів із літературознавчими поняттями організовується за додатковими текстами з умовною позначкою «Візьми до уваги!». Зміст літературознавчого поняття розкривається спочатку у процесі роботи над твором, а його засвоєння відбувається під час опрацювання творів одного жанру і згодом переноситься на твори інших жанрів. Добір і розташування текстів у підручнику здійснено з урахуванням їх можливостей для практичного засвоєння учнями літературознавчих понять, необхідних для аналізу та інтерпретації змісту творів.

Комунікативно-мовленнєвий принцип добору змісту читання реалізується в підручнику через завдання, спрямовані на: розвиток таких видів мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання; діалогову взаємодію з текстом, автором, героями творів; формування культури спілкування; побудову власних висловлювань на основі прочитаних текстів.

Усі розділи підручника мають певну структуру та основні методичні завдання. Наведемо для прикладу основні методичні завдання кількох розділів.

У розділі «Осінні барви, осінній настрій» через твори різних жанрів (вірші, казку про природу та тварин восени), малюнки, світлини, репродукції картин художників розкриваються поняття: автор художнього, мистецького чи музичного твору; пауза; персонаж твору; настрої твору. Ключовими завданнями розділу є: формування в учнів уявлення про автора як творця, умінь правильно називати твір (прізвище та ім'я автора, заголовок/назва), визначати персонажа/персонажів твору; удосконалення навичок виразного читання; розвиток умінь виявляти, як за допомогою художніх засобів автор створює картини осінньої природи, розкриває свої почуття, ділиться настроєм; формування умінь розрізняти емоційне забарвлення творів (веселі, сумні тощо).

До розділу «Народні перлини для кожної дитини» увійшли твори усної народної творчості, зокрема українські народні казки та казки народів Європи про тварин, дитячий фольклор. Основні поняття розділу: колискова пісня, українська

народна дитяча пісня, закличка, лічилка, мирилка, скоромовка, загадка, прислів'я, народна казка, казки про тварин, дійові особи казки.

Головними методичними завданнями уроків цього розділу є: залучення дітей до культурної та духовної спадщини українського народу; виховання поваги до народної творчості; знайомство з жанром казки; формування уявлення про жанрові особливості народної казки, про особливості її побудови; розвиток умінь правильно називати героїв казок про тварин, пояснювати їхні вчинки, висловлювати щодо них найпростіші оцінні судження, обґрунтовувати свої висновки; формування умінь визначати послідовність подій у казці, переказувати казку, виразно читати діалоги в казці, порівнювати казки з подібним змістом, висловлювати власні міркування щодо можливого розвитку подій та ін.

Велика увага в цьому розділі приділяється розвитку творчих здібностей друго-класників. На це спрямовані завдання для розвитку умінь складати за аналогією власні твори малих фольклорних форм, придумувати продовження казки, передавати власне ставлення до подій у казці, вчинків персонажів через ілюстрування, інсценізацію казки чи окремих її епізодів та ін.

Зміст кожного розділу створює передумови для реалізації змістових ліній Типової освітньої програми «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Досліджуємо медіа».

Розкриємо методику реалізації змістових ліній освітньої програми в підручнику.

Змістова лінія «**Взаємодіємо усно**» передбачає спрямування навчального процесу на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей [9].

З метою формування умінь сприймати усну інформацію у підручнику подано методичні орієнтири для вчителя щодо організації сприймання на слух різних текстів («Спочатку послухай, а потім прочитай вірш», «Спочатку уважно послухай текст, а потім самостійно прочитай його вголос» та ін.) та QR-коди, які містять аудіозаписи творів для сприймання на слух. Формуванню умінь аналізувати та інтерпретувати прослуханий текст сприятимуть комунікативні завдання подані після текстів, які передбачають відповіді на запитання за змістом прослуханого тексту, відтворення основного змісту почутого, вибір потрібної інформації з почутого та ін.

Реалізація завдань змістової лінії «Взаємодіємо усно» передбачає також створення умов для оволодіння другокласниками діалогічною та монологічною формами мовлення заради досягнення певних життєвих цілей. З цією метою у підручнику передбачено різні форми усної взаємодії: колективної, групової, у парі. У процесі такої взаємодії відбувається обговорення змісту почутого/прочитаного тексту, участь у бесіді, обміну враженнями про прослуханий/прочитаний текст, розігруванні діалогів та інших видах усної взаємодії, що сприяє практич-

ному оволодінню діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.

З метою розвитку монологічного мовлення у підручнику подано завдання, які передбачають створення власних висловлень. Вони спонукають учнів висловлюватися за змістом тексту, ілюстраціями, створювати розповіді про власні спостереження, враження, події з власного життя, висловлювати власну думку з приводу прочитаного/почутого та ін. У процесі комунікації другокласники матимуть можливість поділитися не лише з учителем, а й з іншими учнями класу своїми думками, враженнями й почуттями щодо змісту художнього твору, привабливості його художніх образів (героїв), актуальності теми, основної думки твору, висловити власну позицію, разом створити оригінальний художньо-мовленнєвий продукт.

Базове завдання змістової лінії **«Читаємо»** – формування повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді [9].

Розглянемо, які передумови для реалізації цих вимог створено в підручнику.

На початку другого класу читацька навичка дітей зазвичай послаблюється, тому посилену увагу доцільно приділити технічній стороні читання. Зокрема, кожен урок рекомендуємо починати з читацької розминки. З цією метою у підручнику подано різні за змістом і формою вправи і завдання для розвитку навичок швидкого та усвідомленого читання, уваги, артикуляційного апарату дітей, умінь регулювати дихання і силу голосу, умінь користуватися інтонаційними засобами виразності та інші.

Значно удосконалює правильність читання попереднє вправлення дітей у читанні багатоскладових, нових слів і тих, що важко вимовляються. Для цього у підручнику подано рубрику «Прочитай правильно». Також значно удосконалює правильність читання широке використання наголосів у словах. Тому у підручнику для правильності читання у словах, які є сумнівними щодо вимови, проставлено наголос. Окрім того, великі можливості для комплексного удосконалення всіх якостей читацьких навичок дає вибіркове читання. У підручнику подано різноманітні завдання для вибіркового читання. А саме: читання з метою пошуку в тексті ознак поняття, явища, події, характеристики зовнішності дійової особи, опису стану персонажа, пошук епізоду тексту до малюнка тощо.

Формування виразності читання забезпечується широким діапазоном завдань. Наші спостереження дозволяють зробити висновок про те, що у багатьох випадках другокласники читають монотонно, не дотримуються пауз, їм важко визначити логічний наголос, передавати емоційне ставлення до прочитаного.

Тому у підручнику ми подаємо завдання і вправи для формування умінь дотримуватися пауз між реченнями, які зумовлені розділовими знаками і змістом твору; регулювати темп, тон читання, силу голосу залежно від змісту та жанрової специфіки твору; на відтворення почуттів, характеру дійових осіб та інші.

Відповідно до програми, у методичному апараті підручника передбачено систему завдань, які спрямовують другокласників на дослідження тексту. Наприклад:

- практичне розрізнення найпростіших жанрових особливостей малих фольклорних форм і літературних жанрів (казка, вірш, оповідання, уривки з повісті);
- визначення настрою твору;
- знаходження у структурі художнього і нехудожнього текстів заголовка, ілюстрацій; установлення зв'язку між заголовком і змістом твору, основною думкою прочитаного; обговорення варіантів заголовків, обґрунтування їх вибору; прогнозування змісту тексту на основі його заголовка, розгляду ілюстрації;
- розуміння учнями фактичних подій у тексті, відтворення послідовності подій, знаходження в тексті відповідей на запитання щодо відтворення фактичного змісту прочитаного;
- спостереження за тим, як побудований твір, визначення його структури;
- визначення теми та основної думки твору;
- визначення персонажів художнього твору, виокремлення серед них головного, установлення зв'язків між подіями та дійовими особами;
- знаходження в тексті яскравих, образних слів, висловів, пояснення їх ролі у творі (з допомогою вчителя);
- аналіз вчинків персонажів у творі, пояснення мотивів їхньої поведінки, висловлення щодо них найпростіших оцінних суджень; обґрунтування своїх висновків (з допомогою вчителя) та інші.

Формуванню рефлексивного досвіду за змістом прочитаного сприятимуть

- післятекстові завдання, які передбачають розвиток компонентів ціннісно-сислової, емоційно-вольової сфер особистості дитини; усвідомлення й оцінку учнем результатів своєї читацької діяльності; висловлення оцінних суджень, ставлення до змісту прочитаного. З цією метою другокласникам пропонуються завдання і запитання, що мають формувати в дітей уміння:
- розповідати про свої загальні враження, почуття від прочитаного, (що саме сподобалося / не сподобалося, що було цікаво / нецікаво, що нового дізнався / дізналась), підтверджувати свої думки фактами з тексту;
- пов'язувати зміст прочитаного зі своїми знаннями, попереднім читацьким, а також власним життєвим емоційно-чуттєвим досвідом;
- передавати власне ставлення до подій, вчинків персонажів через ілюстрування, декламацію, рольові ігри, інсценізацію твору чи окремих його епізодів (з використанням вербальних і невербальних засобів художньої виразності);

- брати участь у колективному обговоренні прочитаного;
- висловлювати оцінні судження щодо вчинків персонажів, мотивів їхньої поведінки (з використанням емоційно-оцінної лексики) та інші.

Важливо зазначити, що методичний апарат підручника передбачає забезпечення умов для стимулювання другокласників до самопізнання своїх творчих можливостей та розвитку творчих здібностей. З цією метою в підручнику представлено завдання, які спонукатимуть дітей до творчості на основі прочитаного. Зокрема, працюючи за підручником, учні виконуватимуть низку завдань на розвиток репродуктивної і творчої уяви, ілюструватимуть художні образи малюнками, придумуватимуть словесні картини, складатимуть варіанти кінцівок до прочитаних казок, оповідань, матимуть можливість спробувати себе в ролі актора, режисера, декоратора під час підготовки і розігрування сценок і вистав та ін. Наприклад:

- Пофантазуй! Якою ти уявляєш школу майбутнього? Яким буде шкільне приладдя для учнів через сто років?
- Пофантазуйте! Осінь – це дівчинка, молода жінка чи, може, бабуся? Поясніть, чому ви так вважаєте. У що вбирається Осінь? Які в неї захоплення?
- Уяви і розкажи, який у вітриська характер та вигляд.
- Авторка змалювала чудову осінню картину словом. А ти спробуй намалювати ілюстрацію до цього вірша. Які кольори обереш для своєї картини? Чому?
- Уявіть себе художниками. Спробуйте створити свої ілюстрації персонажів твору.
- Придумай продовження історії із цими героями.
- Пофантазуй і склади продовження пригод героїв однієї з казок цього розділу або спробуй придумати власну казку.
- Придумайте загадки про зимові явища. Якими словами ви в них описали б сніг? Мороз? Хуртовину?
- Підготуйтеся і розіграйте виставу за казкою. Поміркуйте, які рухи, вирази обличчя, маски чи деталі одягу допоможуть вам передати настрої і характер персонажів казки.

Спонукатиме дітей до творчості інтеграція різних видів мистецтва для створення нових образів, думок на основі прочитаного. Тому для більш глибокого й емоційного сприймання змісту тексту дитиною, розвитку її емоційно-почуттєвої сфери у підручнику подано репродукції картин, посилання на аудіозаписи музичних творів. Це дасть можливість учителю вчити дітей порівнювати близькі за темою твори різних видів мистецтва, розуміти специфіку кожного з них, творчо переосмислювати надбання минулого, формувати власну думку. Такий підхід сприяє естетичному вихованню учнів, виробленню в них чуття прекрасного, духовному збагаченню особистості, глибшому, емоційнішому розкриттю художнього образу дітьми, формуванню цілісного уявлення про світову культу-

ру. Комплексний вплив різних видів мистецтва на учня підвищує його мотивацію до навчання, сприяє розвитку пізнавального інтересу, спонукає до власної творчості, привчає вільно висловлювати свою думку.

Значну увагу в підручнику приділено розвитку дослідницьких умінь другокласників на уроках читання. З цією метою в підручник цілеспрямовано введено рубрику «Я – дослідник. Я – дослідниця», у якій вміщено завдання дослідницького характеру. Завдання цієї рубрики спрямовують дітей на проведення невеликих досліджень, пошук потрібної інформації в різних джерелах (бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання), аналіз цієї інформації, сприятиме розвитку дослідницької, творчої активності дітей, а також поглибленню і закріпленню знань, умінь та навичок. Пропонуємо зразки таких завдань.

1. Дізнайся, які українські народні казки є у твоїй домашній бібліотеці.
2. Які колядки, щедрівки, засівальні пісні співають у вашому краї? Створіть колективну збірку цих творів.
3. У другу неділю травня відзначаємо одне з головних родинних свят – День матері. Дізнайся, коли в нашій країні святкують День батька.
4. Довідайся, звідки походить назва твого населеного пункту. Чи змінювалася вона із плином часу? Які цікаві історії пов'язані із твоїм рідним краєм?
5. Знайди в різних джерелах прислів'я про друзів і дружбу.
6. Дізнайся, які енциклопедії для дітей є в бібліотеці. Як вони побудовані?

Реалізація змістової лінії «**Досліджуємо медіа**» передбачає формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її для збагачення власного досвіду, створювати прості медіапродукти [9].

З метою реалізації завдань цієї змістової лінії освітньої програми в методичному апараті підручника подано завдання, які спонукатимуть учнів досліджувати різні види медіатекстів, сприятимуть розвитку критичного мислення та свідомого ставлення до медіа продукції, формуватимуть практичні вміння здійснювати пошук необхідної інформації та відсторонення від непотрібної, створення власних медіатекстів, стимулюватимуть розвиток творчого потенціалу під час творчого сприймання медіатекстів та у процесі створення власних медіапродуктів.

Виконуючи запропоновані у підручнику практичні завдання другокласники набуватимуть знань без заучування теорії. Провідні форми роботи на уроках – рольові ігри, практичні завдання, перегляди відео- та прослуховування аудіоматеріалу, обговорення їх змісту тощо. Застосування на уроці зазначених видів роботи робить його цікавим для дітей, викликає позитивні емоції, запобігає стресам. Сформовані навички роботи з інформацією та її джерелами, зокрема: шукати, осмислювати, опрацьовувати, аргументувати, адаптувати, формувати, здобувати та використовувати інформацію з різних джерел; користуватися різ-

номанітною довідковою літературою, допомагатимуть учням і під час засвоєння знань та вмій з інших навчальних предметів.

За дослідженням Я. П. Кодлюк важливим структурним компонентом підручника є ілюстративний матеріал, оскільки «...ілюстрація виступає наочною опорою мислення, покликаною посилювати пізнавальний, естетичний, емоційний та інші аспекти навчального матеріалу підручника» [6, с. 183]. В оформленні підручника ми дотримувалися ілюстративної концепції дитячого видання, яка полягає в тому, що ілюстрації в підручнику для дітей цього віку мають бути продуманими, креативними і якісними, розвивати художній смак, фантазію, відчуття кольору тощо.

У підручнику подано різноманітні ілюстрації: світлини, малюнки, репродукції картин. Підручник не містить ілюстрацій, які не пов'язані з основним чи додатковим текстом. Запитання і завдання на аналіз ілюстрацій передбачають різноманітну аналітико-синтетичну діяльність: прогнозування змісту тексту; розвиток уваги, спостережливості; порівняння малюнка з текстом; співвіднесення малюнка з текстом; визначення внутрішнього стану персонажів твору та інші.

Висновки. Отже, розроблений нами підручник з читання створено на засадах особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів. Зміст і методичний апарат підручника забезпечує умови для досягнення мети початкового курсу мовно-літературної освіти, завдань змістових ліній, які реалізуються через предмет «Читання», що загалом сприяє формуванню ключових і предметних читацьких компетентностей молодших школярів.

Подальших наукових досліджень потребує проблема створення електронно-го супроводу до підручника з читання для початкової школи.

Література

1. Я. П. Кодлюк, «Функціональне забезпечення підручника для початкової школи», *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*, вип. 3 (Ч. 1), с. 160-164, 2001.
2. О. В. Малихіна, *Мотивація учіння молодших школярів*. Київ, Україна: Навчальна книга, 2002.
3. О. Я. Савченко, *Дидактика початкової освіти*. Київ, Україна: Грамота, 2012.
4. Л. В. Занков, «Некоторые вопросы теории учебника для начальных классов», *Проблемы школьного учебника*, вып. 6, с. 34-45, 1978.
5. А. В. Полякова, «О дидактических особенностях учебника для начальных классов в условиях развивающего обучения», *Новые исследования в педагогических науках*, Вып. 1 (51), с. 40-43, 1988.
6. Я. П. Кодлюк. *Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті*. Київ, Україна: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006.
7. Кабінет Міністрів України (2018, Лют. 21). Постанова №87, Про затвердження державного стандарту початкової освіти. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>

8. О. В. Вашуленко, *Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах)*. Ч. 2. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2019.
9. Типова освітня програма для учнів 1–2 класів [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
10. О. Я. Савченко, *Методика читання у початкових класах*. Київ, Україна: Освіта, 2007.

References

1. Ya. P. Kodliuk, "Functional provision of the textbook for elementary school", *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Pedahohika i psykholohiia*, no. 3 (Part 1), pp. 160-164, 2001.
2. O. V. Malykhina, *Motivation of teaching of elementary schoolchildren*. Kyiv, Ukraine: Navchalna knyha, 2002.
3. O. Ya. Savchenko, *Didactics of elementary education*. Kyiv, Ukraine: Hramota, 2012.
4. L. V. Zankov, "Some questions of the theory of the textbook for elementary grades", *Problemy shkolnogo uchebnika*, no. 6, pp. 34-45, 1978.
5. A. V. Poliakova, "On the didactic features of the textbook for primary grades in the conditions of developing education", *Novye issledovaniya v pedagogicheskikh naukah*, no. 1 (51), pp. 40-43, 1988.
6. Ya. P. Kodliuk, *Theory and practice of textbook creation in primary education*. Kyiv, Ukraine: Informatsiyno-analitychna ahentsiya "Nash chas", 2006.
7. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2018, Feb. 21). The Decree No. 87, On approval of the state standard of primary education. [Online]. Available: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-n>
8. O. V. Vashulenko, *Ukrainian language and reading*. Kyiv, Ukraine: Vydavnychiy dim "Osvita", 2019.
9. A typical education program for school children of 1–2 grades [Online]. Available: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
10. O. Ya. Savchenko, *Methods of reading in elementary grades*. Kyiv, Ukraine: Osvita, 2007.

Оксана Вашуленко, научный сотрудник отдела начального образования Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина

РЕАЛИЗАЦИЯ ЗАДАНИЙ СОДЕРЖАТЕЛЬНЫХ ЛИНИЙ НАЧАЛЬНОГО КУРСА ЯЗЫКОВО-ЛИТЕРАТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЧЕБНИКЕ ПО ЧТЕНИЮ

В статье актуализирована проблема разработки инновационного учебно-методического обеспечения для современной начальной школы на этапе ее реформирования. Проанализирован вклад ученых в развитие теории и практики учебника для начальной школы. Обоснована необходимость учета идей личностно ориентированного и компетентностного подхода к созданию современного учебника по чтению для начальной школы в контексте задач Новой украинской школы. Освещены цели и задачи содержательных

линий языково-литературной отрасли начального образования. Раскрыты дидактико-методические возможности учебника по чтению для 2 класса как средства обеспечения задач содержательных линий Типовой образовательной программы, которые реализуются через предмет «Чтение».

Ключевые слова: начальное образование, языково-литературная отрасль, содержательные линии, учебник по чтению; читательская компетентность.

Oksana Vashulenko, Scientific Researcher at the Department of Primary Education of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

IMPLEMENTATION OF THE TASKS OF THE CONTENT LINES OF THE INITIAL COURSE OF LANGUAGE-LITERARY EDUCATION IN THE READING TEXTBOOK

The problem of developing of innovative teaching and methodological support for contemporary primary school at the stage of its reform is actualized in the article. The implementation of the concept of the “New Ukrainian School” envisages a change in the goals and main objectives of general secondary education in line with the modern paradigm of education and the global trends in the development of educational systems. The new goals of the Ukrainian school require modernization of the content of education. The current processes of reforming of the school education system concern its following components: methods, forms and means. The new purpose and content of the study also require new means — modern textbooks and manuals for the New Ukrainian Primary School.

The contribution of scientists to the development of theory and practice of the textbook for the primary school is analyzed. The necessity of taking into account the ideas of a personally oriented and competence-based approach to the creation of a modern reading textbook for primary school in the context of the tasks of the New Ukrainian School is substantiated. The reading textbook is seen as the effective means of developing of reading, communication and other key competences of the primary school children. The purpose and tasks of the content lines of the linguistic and literary field of primary education are presented. The didactic-methodological possibilities of reading textbook for grade 2 are disclosed as a means of ensuring the content lines of the Model Educational Program that are implemented through the subject “Reading” The necessity of using in the modern reading textbook of the tasks that encourage children to creativity on the basis of what they have read and contribute to the development of research skills of second-graders in reading lessons are substantiated.

The article is addressed to teachers, scientists, who study the problem of textbook creation in primary education, teachers of higher pedagogical educational institutions and institutes of postgraduate pedagogical education.

Keywords: primary school, language and literature field, content lines, reading textbook, reading literacy competence.